

Obsah:	1
Plánované akce:	2
Editorial	2
Společenská kronika	
Jubilanti - IV/2011	3
Nedožité jubileum	4
Smutná zpráva	4
Další smutná zpráva	7
Oznámení	8
K inspiraci (aj poučení)	
Stavební tradice Slovácka – VI	9
František Kretz	15
Ze vzpomínek O.Krejčího	17
Ohlédnutí za historií SK v Praze – II.	20
Folklorní (i jiné) akce	
Slováček na Dětské Strážnici	22
Do Turecka	24
Ohlédnutí za Slováckým rokem v Kyjově	25
Zlatá sobota v Žarošicích	31
Skleněnka podzimní	34
Vinařovo okénko	
O vývoji vinařství u nás-I.	35
Receptář	
Oskerušové gule	39

*

Plánované akce - do února 2012

16.11.11 - beseda u cimbálu v KD Rubín "V Kněždubě na rohu" - vystoupí muž. a žen. sbor z Kněždubu s cimbálovou muzikou Cifra a členové Slováckého krúžku v Brně

7.12.11 - Mikulášská beseda u cimbálu v KD Rubín

21.12.11 - beseda u cimbálu v vánočním programem v KD Rubín

18.1.2012 - beseda u cimbálu v KD Rubín, před besedou Valná hromada

28.1.2012 - 62. Slovácký ples v Kongresovém centru BVV - "Okolo Strážnice", dechová hudba Svárovanka, Strážničan s cimbálovou muzikou

20.2.2012 - fašanková beseda u cimbálu v KD Rubín

*

Editorial

Milí krúžkaři,

tak jste se svého podzimního čísla přece dočkali. Skluz nebyl ovšem způsoben námi – redakcí, nýbrž naprostou absencí příspěvků do zářijového čísla. Vypadalo to, že už není nikoho, kdo by byl ochoten něco napsat... (všichni prý „nemají čas“...). Teprve, až jsme pohrozili, že s Krúžkozorem skončíme, není-li přispěvatelů, objevily se. Ovšem vydat další číslo v prosinci – jen s dvouměsíčním odstupem by nepřicházelo v úvahu. Proto jsme se rozhodli rozvolnit vydávání z čtvrtletní frekvence na čtyřměsíční (tedy jen 3 čísla do roka). Vycházelo by to na říjen, únor a červen. No, uvidíme, jak se to osvědčí. Asi se svolá redakční rada a upřesníme si vše.

Nemá smysl, aby do Krúžkozoru přispívali 3 lidé (navíc pořád ti samí).

Pokud se tedy přece jen pořádně „rozkývete“, prosím znovu – nezapomínejte uvádět zdroje, z nichž jste čerpali, a také autory zasláných fotografií, jinak se to pak těžko zjišťuje.

Anonym, který zaslal příspěvek o historii SK v Praze, zůstal i nadále utajen.

Takže protentokrát z mé strany vše, přeji plodné vinobraní a utěšenou zimu se všemi jejími radostmi.

V únoru pak – dá-li Pánbu- další číslo.

Jiřina Lacinová

*

Společenská kronika

Jubilanti - 4. čtvrtletí 2012 (vlastně od srpna do konce roku)

srpen:	Oliva Martin, Dr.	60
říjen:	Blaha Mojmír, MUDr.	60
listopad:	Rambousek Stanislav	70
	Fišerová Ivana	65
prosinec:	Svoboda Josef	70
	Klímová Eva	70

Blahopřejeme!

*

Nedožitě jubileum

Paní **Zdenka Trumpešová** se narodila 2. ledna 1922 v Šardicích u Kyjova, okr. Hodonín. Rodiče Marie a Jan Minářovi se s ní přestěhovali do Bystrce u Brna v roce 1928, kde bydlela i se svým bratrem Ladislavem až do konce svého života.

Po ukončení kvarty vystudovala rodinnou školu Vesna v Brně a po skončení války si vzala za manžela Josefa Trumpeše, kterého přežila o 11 let. Seznámili se ve Slováckém krúžku v Brně, který její rodina pravidelně navštěvovala a udržovala dlouholeté tradice jejího milovaného rodného Slovácka. Zúčastňovala se vystoupení SK zejména v Hradci Králové v r. 1943 a v Náměšti nad Oslavou při účasti prezidenta Dr.E.Beneše v r.1946 spolu se svým manželem (viz Storočenka SK).

Vychovala dceru Zuzanu a syna Jaroslava a dále se zdárně podílela na výchově svých tří vnuků.

Spolu s manželem se občas zúčastňovali krúžkařských besed už v rámci súdné stolice.

Poslední čtyři léta svého života, kdy se již dostavily nemoci stáří, strávila v Domě pro seniory v Židenicích. Příštího roku v lednu by se dožila 90. let.

Podle podkladů její dcery Zuzany doplnil

Rostislav Viktorin

Smutná zpráva

Ve čtvrtek 25. srpna zemřel ve věku požehnaných 97 let **Jan Haluza**, člen folklorního souboru Malé Zálesí.

Jan Haluza se narodil 12. července 1914 ve Šternově (dnešním Újezdu u Brna). Těsně před německou okupací Československa v roce 1939 promoval na právnické fakultě v Brně.

Od mládí se intenzivně věnoval sportu, stala se z něj atletická legenda. Byl členem Atletického klubu Baťa Zlín. Přivezl si medaile z katolických olympiád ve Vídni a Lublani. Stal se devítinásobným mistrem republiky na středních a vytrvaleckých tratích, v letech 1943 a 1944 vyhrál nejstarší běžecký závod světa Praha – Běchovice. Tři roky trénoval začínajícího Emila Zátopka -

(foto-zdroj internet)

stal se prvním a také jediným jeho trenérem.

Sám Zátopek prohlásil: „nebýt Haluzy, nebyl by ani Zátopek”.

Po válce se zapojil do politiky. Stal se členem Československé strany lidové a předsedou Krajského výboru lidové mládeže Zlínska.

Po únoru 1948 mu KSČ nabídla členství ve straně, které odmítl. Byl zatčen, obviněn ze zločinu přípravy úkladů o republiku a z hospodářské špionáže a odsouzen k šesti letům těžkého žaláře a zabavení majetku. Následně jej komunisté obvinili ze členství ve skupině doktorky Milady Horákové a mučili ho elektrickým proudem v Uherském Hradišti. Většinu žaláře si pak odbýval v Jáchymově při těžbě uranu.

Už v roce 1949, po Zátopkově zlatu na 10 000 metrů z OH v Londýně 1948, vyšla kniha Františka Kožika „Vítězství vůle”, která uváděla slavného běžce jako příklad pro pracující lid. Několikrát je

v ní zmiňována důležitá role trenéra Haluzy. Nepomohlo to. O doktoru „Ali“ Haluzovi se za totality krátce a odvážně zmínil Ota Pavel ve své povídce „Jak to tenkrát běžel Zátopek“.

Jeho ženou byla zakladatelka folklorního souboru Malé Zálesí (sídlí v Luhačovicích), známá pedagožka, organizátorka, autorka pořadů, národopisná pracovnice Věra Haluzová (30. 11. 1924) o níž se píše v Krúžkozoru č.80 (článek Foskar 2007) v souvislosti s převzetím „Ceny za přínos k udržení a rozvoji folkloru“.

Rada odchovanců tohoto souboru prošla naším Krúžkem (z těch nepřehlédnutelných jmenuji alespoň Přemka Janíka (stárkoval v Krúžku v letech 2001-2, 2002-3, 2004-5) a jeho tanečnici a dnes manželku Evu Machů. Členové CM Malé Zálesí v době svých studií nacvičovali na Charbulce a vystupovali s Mladou muzikou (pod primášem Janem Omastou) na oslavách výročí devadesát pět let založení Krúžku. CM Malé Zálesí doprovázela náš mužský sbor v pásmu Zbojnických písní při oslavě stoletého výročí založení našeho Krúžku.

Po návratu z vězení, aby byl pro soubor prospěšný, se Jan naučil hrát na cimbál. Po roce 1989 se zasloužil o obnovení TJ Orel.

Teprve po revoluci se mu dostalo uznání. Dostal řadu ocenění. Mimo jiné řád Tomáše Garriqua Masaryka, Zlatou medaili za čestný běh životem nebo titul Osobnost roku 2010 Zlínského kraje.

V roce 2007 vyšla kniha Oldřicha Koudelky s názvem „Trénoval jsem Emila“. Tato knížka je rehabilitací a pomníčkem této živoucí legendě.

Věnujme mu alespoň tichou vzpomínku!

Marcela Linhartová

(Zdroj většiny informací – internet)

*

Další smutná zpráva

Marie Bulíčková + říjen 2011. Odchází další čestná členka Slováckého krúžku v Brně. Narodila se v r. 1926 v Čechách. Gymnaziální studia prožívá v Brně, kde se také seznamuje se svým budoucím manželem. Jeho mimořádně zasloužilá činnost v SK zřejmě inspirovala i "Minču". Vniká do tajů krúžkařské práce, zvláště nácviků, a její bohatá pomoc vyúsťuje zejména po roce 1967, kdy spolu s manželem přebírají vedení. U nich v bytě se také scházeli pravidelně krúžkařští muzikanti a toto

Foto dodal Zdeněk Fajbus

setkávání pokračovalo i po odchodu jejího manžela.

V době, kdy už sedávala na besedách u "súdné stolice", každý, kdo ju znal z její činnosti, musel s potřepáním ruky ju přivítat a v duchu poděkovat za její práci. A bylo na ni znát, jak ju to těší.

Přejeme jí milé setkání s manželem a ostatními krúžkaři. A co už jich tam je!

Rosťa Viktorin

Oznámení

V Paláci šlechtičen, Brno, Koblišná 1, probíhá do 22.1.2012 fotografická výstava Erwin Raupp – Moravská Hellas 1904

Doprovodné programy:

FILMOVÝ PODVEČER

Film režiséra Karla Vachka Moravská Hellas (1963) uvede doc. PhDr. Martina Pavlicová, CSc., Ústav evropské etnologie FF MU Brno - čtvrtek 20. října 2011, 17:00 hodin

BAREVNÝ PODVEČER

Souvislosti tvorby fotografa Erwina Rauppa a malíře Joži Uprky – přednáší doc. Jaroslav Bárta, Katedra fotografie Filmové akademie múzických umění Praha. Kolorované diapozitivy z fotografií Erwina Rauppa uvede PhDr. Helena Beránková - čtvrtek 3. listopadu 2011, 17:00 hodin

HUDEBNÍ PODVEČER

Hornáčtí muzikanti na fotografiích Erwina Rauppa – přednáší a hudební ukázky komentuje prof. PhDr. Dušan Holý, DrSc., Ústav evropské etnologie FF MU Brno - čtvrtek 10. listopadu, 17:00 hodin

FOTOSOUTĚŽ

Vyhlášení výsledků a zahájení výstavy nejlepších prací ze soutěže Zastavte čas - čtvrtek 15. prosince 2011, 17:00 hodin

DERNIÉROVÝ KONCERT

Magdalena Múčková - čtvrtek 19. ledna 2012, 19:00 hodin, vstupné 100,- Kč Palác šlechtičen

Zve Helena Beránková

*

K inspiraci (aj poučení)

Stavební tradice Slovácka – VI. část Vinohradnické stavby

Ing. arch. Adéla Jeřábková

Motto:

Do sklepa si zajít
na počátku zimy,
pohládit své sudy,
pomlčet si s nimi -
ej, kdo se umí
s vínem srovnati,
přátelé moji,
nezoctovatí !

(Josef Kainar)

Poučovat členy Slováckého krúžku o tom, jak vypadá vinný sklep, může vypadat jako troufalost, ale nemůžeme tuto kapitolu vynechat. Za prvé - je to téma velice příjemné a v tomto podzimním období aktuální, a za druhé - právě vinohradnictví výrazně ovlivnilo ráz krajiny, architekturu i povahu lidí na Slovácku. Staleté tradice spojené s pěstováním vinné révy, výrobou vína i jeho užíváním, jsou (naštěstí) na slováckém venkově stále živé. V Jihomoravském kraji je v současnosti 11 183 hektarů révy vinné, což představuje 95 procent plochy vinic České republiky. Více než 300 vesnic nese označení „vinařská

obec“ a vinohradní trati položené na svazích jsou typickou součástí zdejšího krajinného obrazu.

V lidovém stavitelství se odrazilo vinohradnictví v rozšíření zvláštních staveb, které můžeme vzhledem k jejich výskytu, umístění a funkci označit jako „vinohradnické“. Pod tento pojem zahrnujeme především stavby sloužící bezprostředně k výrobě vína (lisovny) a jeho ukládání (sklepy), druhotně sem spadají i primitivní přístřešky (skladiště náradí a dočasná obydlí hlídačů), studny, kříže a kapličky, nacházející se ve vinohradech.

Hlavním kritériem při klasifikaci vinohradnických staveb je především jejich funkce a stavební charakter. Z tohoto hlediska můžeme vydělit ve skupině vlastních vinohradnických staveb:

- lisovny bez sklepů
- lisovny se sklepy – přízemní, vyvýšené a patrové
- sklepy bez nadzemních budov
- sklepy s nadzemními budovami

Lisovny bez sklepů – bůdy - se vyskytují jen v části jihovýchodní Moravy, jejich nejvýraznější příklady nacházíme v obcích Vlčnov a Veletiny. Jde o dvouprostorové stavby, v jejichž přední rozměrnější části (bůda), přístupné dveřmi přímo zvenku, je uložen lis neboli pres, prázdné sudy a náradí k obdělávání vinohradu. Sem se při vinobraní dopravují hrozny, zde se také lisují. Od přední „bůdy“ je oddělena úzkou stěnou s dveřmi menší „komůrka“, kde jsou položeny na kamenech nebo cihlách silné trámy – kantýře, na nichž spočívají sudy s vínem. Tyto stavby jsou zastřešeny sedlovou nebo valbovou střechou, dříve krytou došky, dnes převážně pálenou krytinou. Půdní prostor býval využíván k uskladnění sena. Lisovny mají v obou okapových stěnách po dvou malých oknech o průměru kolem 13 cm, jimiž vchází do bůdy i komůrky vzduch a světlo.

Přízemní lisovny se sklepy se liší od předcházejícího typu především spojením se sklepem pomocí tzv. „šije“, tj. šikmé chodby, překlenující výškový rozdíl mezi lisovnou a sklepem. Lisovna (někde

zvaná „presúz“) takto slouží zároveň jako předsklepí, přispívající k udržování správné teploty ve sklepe. Dveře do šije jsou umístěny naproti vchodu do lisovny. Půdorysně se jedná většinou o původně jednoprostorové budovy obdélníkového tvaru. Od počátku 20.století si vinaři začali pořizovat v lisovnách menší místnosti k posezení. U starých staveb vznikl tento prostor podélným předdělením původní lisovny, novější budy byly většinou řešeny jako dvojprostorové hned při svém vzniku. Místnost k posezení leží po levé nebo pravé straně od vchodu do lisovny. Přízemní lisovny se sklepy jsou rozšířeny po celé jižní a jihovýchodní Moravě i ve slovenském, rakouském a maďarském Podunají.

Další typ tvoří vyvýšené lisovny se sklepem. Zde lisovna, případně i další prostory spočívají na sklepe, jehož průčelí se zvedá nad svahovým terénem. Sklep i lisovna mají samostatné vchody. Vlastní buda netvoří s průčelím sklepa jednu rovinu, lisovna je zasunuta směrem do svahu a prostor nad průčelím sklepa je krytý střechou, společnou pro celou stavbu. Tato střecha je podpírána sloupy zasazenými do země při čelní stěně sklepa nebo postavenými na jeho horní ploše. Jde o stavební princip, s nímž se setkáváme také u lidových domů postavených na svazích. Vyvýšený typ búd se vyskytuje zejména na Uherskohradištsku a Uherskobrodsku.

Patrové lisovny se sklepem se velmi podobají samostatně stojícím komorám. V průčelní stěně mají centrálně umístěné vstupní dveře (někde se žudrem), v patře dvě okna, někdy zde bývá i výklenek pro plastiku. Přízemí bývá bez oken nebo se dvěma okénky po stranách vchodu. V přízemí se nachází presúz, z něhož vedou dveře do šije, po pravé straně vstupních dveří se zvedají schody do patra. Prostor patra sloužil jako sýpka nebo k ukládání ovoce, nověji je zde místnost k posezení a odpočinku. Půdní prostor je větrán jedním nebo dvěma průduchy. Nejvýraznější patrové lisovny najdeme v přechodné oblasti slovácko-hanácké (Kobylí, Vrbice, Čejkovice), ale vyskytují se také v Blatnici, Dubňanech, Mikulčicích, Miloticích, Hovoranech aj.

Sklepy samotné jsou známy od pradávna, ovšem vinařské sklepy mají svá specifika. Dobří vinaři zde neukládají žádné jiné produkty, aby jimi víno nenačichlo. Většina těchto sklepů na jižní a jihovýchodní Moravě je vykroužena ve žluté hlíně nebo v pískovci, v obcích s výskytem slepence jsou sklepy vytesány přímo v tvrdé půdě. Ostatní sklepy mají kamenné nebo cihlové klenby. Někdy byly sklepy vybudovány v příkrých svazích s přímým vchodem zvenku, většinou však byly vyhloubeny pod zemí. U těchto sklepů je nutno překlenout výškový rozdíl mezi původním terénem a vlastním sklepem, jehož hloubka je často dosti značná. Tuto funkci plní již výše zmiňovaná šikmá chodba – šíja. Její délka závisí na hloubce sklepa, která spolu se silnou vrstvou hlíny nad sklepem zajišťuje stálou teplotu, nezbytnou pro zajištění dobré kvality vína. Ve starých kroužených sklepech se teplota pohybuje v průměru mezi 10°-15°C. Kromě teploty stejně v létě i v zimě je znakem dobrého sklepa i ušlechtilá černá plíseň, která se za příznivých podmínek vytváří na stěnách a klenbě sklepa. (Pochopí to úřední šiml v Bruselu?)

Půdorys sklepa mívá tvar obdélníka, šíja bývá obdélníková i čtvercová. Sudy s vínem jsou ve sklepě uloženy po starobylém způsobu na dlouhých silných trámech – již rovněž zmiňovaných kantýřích či kantnýřích, které jsou podloženy kratšími trámky nebo kameny či cihlami (dnes většinou nahrazenými betonovými kostkami). Prostor sklepa je odvětráván ventilačními otvory (rampúchy), které vedou klenbou sklepa přes vrstvu hlíny na povrch, kde jsou zakončeny kamennými i jinými komínky a stříškami různého tvaru.

Práce ve vinohradě i sklepě vyžaduje náradí, nádoby a jiné předměty, které je třeba uložit tak, aby byly vždy po ruce. Nejvhodnějším prostorem pro to je předsklepí, které bývá ze stavebního hlediska různě řešeno. Původně to bývaly primitivní přístřešky kryté slámou, později zděné místnosti, kde by mohl být i lis, případně stůl s lavicemi nebo židlemi pro posezení. Průčelí bývá různě ztvárněno. Po této stránce vynikají Plže u Petrova, kde jsou průčelí sklepů členěny např.

obloukovými motivy někde až trojitými, s římsami a archivoltami. V jiných obcích jsou průčelí sklepů méně výrazná, většinou mají jen dveře a jedno či dvě okénka. Barevné řešení je většinou kombinací bílé stěny s modrou obrovnávkou, ale bývalo i např. žluté s bílým lemováním otvorů a obrovnávkou zelenou nebo černou. Malování ornamentů na průčelí je novějšího původu ve 20. stol. Vyjímečný charakter mají novější sklepy ve Vrbici s okenními i dveřními otvory ve tvaru lomených oblouků.

Sklepy s nadzemními budovami jsme si vlastně již popsali v odstavcích, týkajících se lisoven, v poslední době ovšem vzniká mnoho nástaveb na původních sklepech, které jsou budovány pro účely rekreační a ubytovací.

Vinohradnické stavby bývaly budovány většinou při okrajích vinohradů ve větší či menší vzdálenosti od vesnice, řidčeji jsou postaveny přímo v obci, s jejímž půdorysem vytvářejí jeden organický celek. Sklepy a lisovny, které byly stavěny v řadách ve větší vzdálenosti od obcí, zůstaly i v dalším vývoji mimo jejich půdorys a budí dojem samostatných osad. Jak přibývalo obyvatel – tím i vinařů – přibývalo i sklepů a lisoven, vznikaly další uličky někdy dost komplikovaného půdorysu. Při menší vzdálenosti docházelo při rozrůstání vesnic ke splynutí řady sklepů a lisoven s vesnickým půdorysem i k přeměně vinohradnických staveb v obydlí. Většina však zůstala dodnes věrna svému původnímu účelu. Některé komplexy bůd a sklepů mají svá zvláštní pojmenování: Nechory u Prušánek, Belegrady u Velkých Bílovic, Šidleny u Milotic, Plže u Petrova, Kojiny u Vlčnova.

Materiál vinohradnických staveb, technika stavby i konstrukce střech odpovídaly většinou materiálům obvyklým v dané obci pro obytné stavby, déle se však uchovaly některé archaické detaily, jako přístěnné sloupy nesoucí tíhu střechy, zabezpečování stěn proti vydutí kratšími trámkami, došková krytina.

Majiteli lisoven s lisy (zejména patrových) byli především vinaři, kteří byli zároveň zámožnými rolníky. Menší vinaři vlastnili většinou jen sklepy, v nichž si ukládali víno, které si vylisovali u majitelů lisů. Vinaři, kteří nevlastní vinné sklepy, ukládají své víno ve sklepech při domech nebo ve vinných sklepech jiných hospodářů. Vedle rolníků vlastnili vinohrady a vinohradnické stavby i měšťané a příslušníci jiných profesí (myslivci, učitelé, kněží). K nejvýstavnějším vinohradnickým stavbám náležely panské lisovny a sklepy, které vlastnily šlechtické rody. Do velkých vrchnostenských sklepů odváděli poddaní vinné desátky.

Sklepy a lisovny hrály a hrají významnou úlohu nejen v hospodářském, ale i ve společenském životě vinařů. Hospodáři se zde stále scházejí, ochutnávají víno, besedují se sousedy. Búdy ožívají zejména o nedělích a svátcích, kdy se vinaři vzájemně navštěvují, ze sklepů se často ozývá zpěv, v zimě sedávají vinaři dole ve sklepě nebo ve vytopené místnosti, do níž se vchází z presúzu, v létě besedují na lavicích před sklepem. V lisovnách a sklepech i na prostranstvích kolem nich bývá zvláště rušno před vinobraním, kdy připravují vinaři sudy a nádoby ke sklizni, i při vinobraní, kdy sbírají úrodu z vinic a lisují hrozny. V návesním prostoru mezi búdami a sklepy se v některých obcích konávaly slavnosti na ukončení vinobraní, jíž se účastnila většina obyvatel vesnice.

Dnes se tu možná konají vystoupení folklorních souborů a do sklepů a búd se vrhají autobusy turistů a tlupy cyklistů, kteří připutovali po „vinařských stezkách“ a chtějí navštívit „sklípky“. Ale to je život. My víme, že to nejsou žádné sklípky, ale SKLEPY !

(Použitá literatura: V. Frolec: „Lidová architektura na Moravě a ve Slezsku“, Blok Brno 1974

J. Langer, J. Vařeka: „Naše lidové stavby“, Albatros Praha 1983)

František Kretz

sběratel, starožitník a popularizátor národopisu Slovácka

Zdeněk Smělík

V 90. letech předminulého století v době příprav národopisné výstavy československé se zintenzivnil zájem o národopisnou sběratelskou práci. Byly pořádány četné regionální národopisné výstavy a s nimi spojené zvykoslovné akce, na nichž se organizačně podíleli hlavně učitelé. Sběratelská činnost byla motivována jak důvody vlasteneckými, tak i vědeckými. V regionu Slovácka se staly ústředními postavami téměř vrstevníci Josef Klvaňa a František Kretz. I když se tam nenarodili, Slovácko jim učarovalo a stalo se jim osudem.

František Kretz (4. 1. 1859 - 6. 6. 1929) se narodil v Blansku. Studoval na gymnáziu v Brně, kde tehdy působil profesor František Bartoš. Ten jej svým sběratelským úsilím zaujal, obdobně jako jeho blanenský spoluobčan Dr. Jindřich Wankel – archeolog, paleontolog a lékař.

Po absolvování učitelského ústavu začal učit v Blansku a okolí jako jeho otec. Když se v roce 1889 objevil na Uherskohradištsku (Mistřice a Kunovice), okamžitě pochopil, že se ocitl uprostřed jedné z nejvýznamnějších národopisných oblastí s nesmírným bohatstvím lidového umění. Po tříletém učitelování na Slovácku odešel nakrátko v roce 1892 do Holešova jako učitel hudby a varhaník.

V r. 1894 se vrací do Uherského Hradiště jako redaktor Slováckých novin a zůstal zde až do své smrti. Zaměřil se na sběratelskou činnost širokého záběru – kroje, lidový ornament, keramiku, lidovou píseň, hudbu i popisy obřadů. Jako první systematický úkol si uložil sesbírání všech variant drobných slováckých výšivek, které třídil a srovnával podle skupin ornamentu. K tomuto účelu využíval známosti s kunovskými „handrláky“, kteří sběr starých hader provozovali jako živnost. Při návštěvách u nich vybíral se sběru všechno co stálo za zachování – krajky, výšivky, krojové součásti apod. Jím nashro-

mážděné stovky výšivek, lidové keramiky, skla a dalších archiválií se pak ještě před začátkem 1. světové války staly základem otevřeného národopisného muzea Slovácka.

Nelze přehlédnout ani jeho zájem o výtvarné umění. Kretzovou zásluhou vzniká první krajová umělecká skupina v českém malířství „Sdružení výtvarných umělců moravských“ se sídlem v Hodoníně, v jehož čele stál Joža Úprka. Mezi jeho členy byli m.j. C. Mandel, A. Kalvoda, A. Frolka, J. Obrovský. Kretz v řadě článků propagoval tvorbu všech členů, snad nejvíce díla Úprkova a Mandelova, zobrazující život na Slovácku ve všech jeho podobách.

Tím, že se stal redaktorem Slováckých novin, měl Kretz obrovskou příležitost ovlivňovat hudební život ve městě. Jako vynikající klavírista a varhaník měl živý zájem o propagaci hudby. Kromě úprav lidových písní psal i články o hudební teorii v různých hudebních časopisech. Pro ilustraci jeho všestrannosti a zájmů zmiňuji i jeho externí působení na Dívčí průmyslové škole, kde učil ručním pracím v duchu lidových tradic (vyšívání, krajky, keramika). Podobně iniciativní byl při zakládání městské školy knihařské v Uherském Hradišti. A neopomenutelná je i jeho zásluha na propagaci lidové výroby a obnovení malované keramiky ve Štanclových dílnách v Mařaticích.

Svou rozsáhlou sběratelskou a organizátorskou prací se stal respektovanou osobností Slovácka s tím, že nezpochybnitelně pomohl uchovat hodnotné výtvary lidu Slovácka a podnítil zájem o národopisnou činnost. Každopádně jsou takové osobnosti zavázáni vděkem všichni milovníci a přátelé folklóru, bez nichž bychom v dnešní době byli o značnou část lidové tvorby ochuzeni.

Shodou okolností jsem byl v přátelském kontaktu s rodinou jeho neteře, takže mnoho podrobností z jeho života jsem se dozvěděl takřka z „první ruky“ a velmi si cenil i vlastnictví jeho miniobrázků a skic lidových detailů.

(Zdroj: „Slovácko“, 1979, ed. Slovácké muzeum, UH, rozhovory s Marií Taušovou – neteř F.K.)

*

Ze vzpomínek strýca Oldřicha Krejčího II.

(dokončení z červnového čísla)

Miroslav Hebron

Ve starobylé Strážnici vzniklo v r. 1925 „Sdružení pro zachování lidového umění a rázu Slováků“, které se rozhodlo v r. 1946 uspořádat národopisnou slavnost ve velkém měřítku. Ke spolupráci byl zásluhou prof. Vlad. Úlehly pozván brněnský Slovácký krúžek, který v prvním a druhém ročníku „Strážnických slavností“ vyplnil největší část programu. Další ročníky „Strážnických slavností“ navštěvovaly již desetitisíce občanů z celé republiky. Když na účinkování v dalších ročnících byly zvány soubory ze Slovenska z Očové, Rejdové, Čierného Balogu aj., věhlas slavností rostl a šířil se po celé republice. V mnoha místech vznikaly podobné národopisné slavnosti.

A když byly k účinkování na Strážnických slavnostech zvány i soubory z různých států Evropy, stal se „národopis“ důležitou součástí národních kultur.

Mnozí dnešní členové krúžků a široká slovácká veřejnost si možná neuvědomují, v jaké situaci byl národopis na Moravském Slovensku na počátku dvacátého století, kdy zanikla éra volených stárků, kteří měli na dědinách jako jediní právo provádět výroční obyčeje a taneční zábavy. Ve většině obcí zanikla volba stárků na celý rok těsně před první světovou válkou. V některých obcích převzaly úlohu udržování tradic „Odbory národní jednoty“, před první světovou válkou udržovaly národopis jen příležitostně.

Z historických zápisů jsem vyčetl, že po volbách do městského zastupitelstva v Kyjově v r. 1896, které vyhrála česká strana a zlomila tak stoletou nadvládu Němců v Kyjově, byla zásluhou Odboru národní jednoty v Kyjově uspořádána velká národní manifestace. Oslavy, které trvaly celý týden, se zúčastnily tisíce občanů z celého okolí v krojích.

Malíř Joža Uprka, který měl tehdy ateliér v Kyjově, namaloval z této slavnosti obraz „Navrácení správy Kyjova do českých rukou“ (dcera J. Uprky Božena Nováková nazvala tento obraz ve svých vzpomínkách „Kyjovská jízda králů“). Z vyprávění rodičů jsem si zapamatoval, že v r. 1909 se zúčastnili „Slováckého plesu,“ pořádaného v Kyjově na Záložně tělocvičnou jednotou Sokol.

V r. 1913 uspořádala odbočka Národní jednoty ve Svatobořicích vesnické dožínky podle tradic udržovaných na panském velkostatku ve Svatobořicích.

V r. 1914, kdy se měl konat Všesokolský slet v Brně, byly vyzvány Odbory národní jednoty na celé Moravě, aby vypravily na tento slet národopisné skupiny, které by tam předvedly své zvyky a obyčeje. Z celého programu sletu se však uskutečnil jen průvod další den, kdy mělo být provedeno cvičení Sokolů, se neskutečnil, poněvadž do Brně dorazila zpráva, že ten den byl v Sarajevu zastřelen následník Habsburské monarchie arcivévoda Ferdinand i s jeho manželkou.

Po první světové válce byly na vesnicích zakládány tělocvičné jednoty Sokol a Orel, které převzaly pořádání tradičních slavností. To se ale změnilo na finanční záležitosti dotyčných spolků – získat peníze na činnost. Národopis tím tak poklesl, že před hody byl problémem získat dva chlapce a dvě děvčata, kteří by byli ochotni vykonat funkci „stárků a stárek“, neboť tehdy to byla drahá „pocta“. Rovněž účast ostatní chasy byla velmi nízká – ztěžilo se sehnat 10 – 12 krojovaných párů do průvodu.

Bylo by prospěšné, kdyby si dnešní stoupenci národopisu tuto situaci uvědomili. K tomuto dopisu příkládám stručný výpis příspěvků významných národopisných pracovníků na sjezdu Slovanské mládeže ve Strážnici v r. 1912, který jsem si kdysi opsal ze „Svědectví malé brožurky“. Jak by asi pohlíželi na současný stav národopisu – nejen na Moravském Slovácku, které se rozšířilo až ke Znojmu?

Dnes není vzácností, že se o hodech na vesnicích sejde v průvodu i 200 krojovaných účastníků, včetně malých dětí (ve Vracově přes 500).

V současné době není soboty a neděle, kdy by se na několika místech současně nekonal košt vína nebo slivovice. Setkání několika mužských pěveckých sborů, vystoupení malých dětí, otevírání sklepů, pořádání zabijaček, vaření trnek, v létě pořádání festivalů „kosení luk“ atd., tradiční Slovácké plesy v Brně a Moravské plesy v Praze, slavnostní výročí krúžků apod.

A nejen brněnskému Slováckému krúžku vzdávám díky za krásné chvíle strávené v jeho kolektivu, ale také pražskému Slováckému krúžku, kde jsem poznal – já svatobořák – mou manželku narozenou v 3 km vzdáleném Kyjově, a se kterou žijeme v úplném souladu již šedesátý první rok.

Části našeho národopisu se již dostávají na půdu kulturních národů při UNESCO. K tomu mám osobní připomínku. K těmto návrhům by měli být vyzváni skuteční odborníci. Náhodou jsem spatřil návrh pro UNESCO na mužský tanec „verbuňk“. Vyjádřil jsem k tomu své stanovisko v časopise „Folklorika“, čímž jsem získal mnoho nepřátel.

Nakonec vzpomínám také těch, kteří již odešli z tohoto světa, Jaroša Myslivečka, Francka Hasila, Miloše Janulíka, Oldřicha Kúřečku a řadu těch, se kterými jsme se setkávali v Búdě u Pavla Bízy v Mutěnicích a naposledy na Jiřinku Klimešovou – Veškrnovou, mou bývalou tanečnici, která odešla pár dnů před letošními vánočními svátky. Ale již dost vzpomínek. Ještě jednou mnoho úspěchů a radosti Vám přeji

Věra a Oldřich Krejčovi z Kyjova

*

Ohlédnutí za historií Slováckého krúžku v Praze – II.

(výťah ze Sborníku krúžku k 110.výročí, dodal Anonymus)

Vlastní vznik Slováckého krúžku

Slovácký krúžek v Praze vznikal postupně a přirozeně působením Moravských Slováků, především studentů, v pražských spolicích Moravanů. Zvlášť významným impulzem pro jeho vznik byla Národopisná výstava českoslovanská v r. 1895. Na základě historických dokumentů se členové výboru Slováckého krúžku v září 1985 shodli, že za počátek činnosti Krúžku lze považovat rok 1896, kdy uvádějí pamětnické prameny i zprávy v dobovém tisku takové projevy Moravských Slováků, které mají své pokračování v činnosti Slováckého krúžku v Praze do současnosti. Krajané v Praze se v té době začínají setkávat na samostatných slováckých večírcích, nejprve v hospůdkách (od r. 1898 pravidelně ve středu). Vedle rozhovorů o domácích a studentských událostech se na nich rokovalo také o potřebách rodného kraje i o národopisu Slovácka. Na závěr se zpívalo, v prvních letech za doprovodu klavíru Jaroslava Vlčka, později Rudolfa Malíka, Mikuláše Schneidera-Trnavského a dále již hudců z řad studentů. Dle svědectví Bohumila Haluzického večírky mimo Jana Herbena navštěvovali také Karel Kovařovic, F. A. Šubert, Mořic Anger, Vítězslav Novák, Jaroslav Goll, František Tábořský, František Pastrnek, Lubomír Niederle, Fratišek a Růžena Svobodovi, Zdenka Braunerová, Joža a Franta Úprkovi, Antoš Frolka, Pavel Blaho, Alois Kalvoda, Antonín Hudeček, Miloš Jiránek, Stanislav Lolek, Josef Koudelka, Jan Preisler, Josef Mařatka, Jan Štursa, Bohumil Kafka, Antonín Slaviček, Hanuš Jelínek, Václav Hladík a mnozí další.

V roce 1902 je zaznamenáno historicky první veřejné vystoupení, kdy je použit název Slovácký krúžek pro večírek Moravských Slováků v Praze. Konal se 13. května 1902 pod hlavičkou Akademického odboru Českoslovanské jednoty v zimní zahradě Národního domu na Královských Vinohradech. 18. března 1903 byl v Měšťanské besedě uspořádán druhý Slovácký večer pod záštitou

ředitele Národního divadla v Praze F. A. Šuberta ve prospěch Národního divadla v Brně. Pro tuto příležitost sestavil Rudolf Malík první Zpěvník Moravských Slováků v Praze. Vrchním stárkem byl Franta Úprka. Mezi hudci hrál i Samko Dudík.

V období 1908-1914 přibývalo v Praze usedlých Moravských Slováků i nových studentů. Přicházejí také Jura Hudeček st. (otec primáše Jury Hudečka ml.) s bratrem Jarošem, Vladimír a Karel Klusákovi a zapojují se do činnosti Krúžku. Z podnětu Vladimíra Klusáka st. vzniká první krúžkařská hudecká muzika (jako primáši následovali Jan Spíšek a Antonín Paleček). O úroveň muziky a čistotu zpěvu se starali Karel Klusák, Jura Hudeček st. a Franta Úprka, o přednes dbal i Vladimír Úlehla. Hostem býval Jan Herben. Do Krúžku začal docházet také Ladislav Rutte, který posléze zapustil kořeny na Slovácku a vešel do povědomí svou oganizátorskou prací v národopisném životě i jako autor prací o Hornácku, o gajdách a o boji Slováků.

Podle svědectví primáše Vincence Nedbálka z Napajedel byl tehdy Slovácký krúžek v Praze, jehož prvním starostou byl Maxmilián Kolaja z Vlkoše, ve velké oblibě. Býval zván na národní slavnosti a reprezentační plesy, kde bývalo jeho vystoupení zlatým hřebem.

24. května 1913 byla uspořádána hojně navštívená Slovácká svajba na vrchu Žižkově, poslední velká akce před válečnou katastrofou. První světová válka 1914-1918 přinesla četná strádání a ztráty na životech i v Krúžku (primáš Antonín Paleček ad.). Ač omezená, činnost částečně pokračovala na přednáškách konaných na Malé Straně.

Období do první světové války bylo slavné a velmi významné v historii Slováckého krúžku v Praze. Krajanské prostředí silně ovlivňovalo tehdejší generaci Moravských Slováků. Studenti si vychovávali zdatné nástupce. Ti, co se vraceli do rodného kraje, se stávali jeho pevnou oporou jako základ nové inteligence Slovácka, mající vřelý poměr k vlastnímu lidu a jeho starobylé kultuře.

(Pokr. v dalším čísle)

*

Folklorní (i jiné) akce

SLOVÁČEK na Dětské Strážnici 2011

Jitka Martinková, Pavla D' Ambrozová

Soubor Slováček byl letos pozván k vystoupení na Dětské Strážnici v pořadu „Děti dětem-Tady jsme doma“. Téma pořadu bylo Hra na svatbu a připravily ho režisérky paní Alena Schauerová a Magdaléna Maňáková, pracovnice NÚLK ve Strážnici.

Pro náš soubor bylo toto pozvání stěžejní akcí. S přípravami jsme začali již půl roku předem, aby se děti dobře naučily všechny nové písně, tance a hry.

Ve čtvrtek 23.6. 2011 konečně nadešel ten očekávaný den a my jsme vyrazili do Strážnice. První, co nás čekalo, byla neobvykle dlouhá generálka, která ve velkém vedru trvala neuvěřitelných 5,5 hod.

Všech 5 dětských souborů, které se tohoto projektu účastnilo (Vlčnovjánek, Břeclavánek, Štěpnička, Děti z Řevnic a Slováček), muselo během generálky předvést svou část programu a propojit ji s ostatními. Postupně vznikalo ucelené pásmo, ve kterém se formou hry postupně představovalo svatební období - od prvního namlouvání, výběru nevěsty a ženicha, pečení koláčů a přípravy hostiny, zdobení koní, perníčků a svatebních věnců, až k samotnému strojení nevěsty a svatebnímu veselí.

Po velmi náročném odpoledni jsme se celí vyčerpaní těšili na večeři i na ubytování v rekreačním středisku Na Mlýnkách. Na večerní program jsme se do Strážnice kvůli bouřce a dešti už nevrátili, což nám vůbec nevadilo, protože jsme zalehli do postelí a brzy usnuli.

V pátek ráno nás vítalo opět sluníčko a my jsme vyrazili do strážnického zámeckého parku, kde byla pro děti nachystaná louka plná her, soutěží, dílniček a sportovních atrakcí. Dětem se tam velmi

líbilo, a i vedoucí si vyzkoušeli některé atrakce-lanové trasy, obří šachy nebo taneční podložku. K nejoblíbenějším patřila jízda na pneumatikách po mýdlové pěně. Tam se některé děti zdržely i hodinu.

Samotné slavnostní vystoupení probíhalo na pódiu ve skanzenu. Mezi diváky byli především rodiče vystupujících dětí a další příznivci dětských souborů. Vystoupení se v rámci možností podařilo, děti byly moc šikovné. Při závěrečném svatebním veselí si s chutí zatančily a my všichni jsme byli rádi, že je ten hodinu a půl dlouhý program za námi.

Sobotní den už byl volnější, takže jsme navštívili soutěž verbířů. Fandili jsme členu Slováckého krúžku Jirkovi Milošovi, který zpíval a verboval s velkou chutí a lehkostí. Poslali jsme mu co nejvíce diváckých hlasů, ale ani to na obměkčení poroty, a tedy postup do dalšího kola nestačilo.

Odpoledne nás čekal už jen průvod městem. Dětem se zpívání a tancování v ulicích líbilo a nevadila jim ani dešťová sprška, která je před samotným náměstím zastihla. Závěrečný tanec pro strážnické diváky už byl zase se sluníčkem. Potom nás čekal jen šťastný návrat domů.

Všem vedoucím i rodičům děkujeme za trpělivost a účast na všech zkouškách, generálkách a také za pomoc ve Strážnici. Největší poděkování patří dětem, které vydržely náročné nácviky a samotné vystoupení, které ve ztížených podmínkách dobře zvládly.

Budeme se těšit na další podobné vystoupení.

*

Do Turecka aneb „Istanbul, cos tam nebul“

Jana Hůsková

Část letošního července jsme měli se souborem strávit v asijské části Istanbulu. Myslím, že se všichni docela těšili a pilně sbírali informace, co lze vidět ve volném čase. Festivalových povinností totiž nebylo moc. Ale takovou „výpravu“ nepamatuju.

Pár dnů před plánovaným odjezdem bylo velmi hektických: v sobotu jsme se dověděli, že nejedeme, po nedělní válečné poradě, že jedeme zhruba o 36 hodin později. Následoval mail: „Vše je jinak, pojedete se ve středu 13.7. ráno a s jiným dopravcem.“ Konečný ortel si domyslíte podle titulku. Šéfová zájezdu Iveta Turková měla hlavu jako stodolu, Lucka i Jana odnesly část starostí s ní. Není to lehké: odvolat výjezd, vzbudit naději a znovu vše zabalit. Poslední sms obíhala 12.7. ve 23,35 - mám dojem, že z ní měli radost pouze operátoři mobilních telefonů! Dotazy, jestli je to fakt, lítaly éterem do dvou ráno...

Zdena Kristová se jako jindy chystala své ovečky vyprovodit jako Honzu: s buchtama. Ještě v noci jí píšu, aby neletěla s krabicí zbytečně: „Sněž je sama, nejedeme!“ Ozvala se vzápětí, právě zalehla. „Přijďte to zlikvidovat!“

To byla slova do prance. Hned ráno jsme se s holkama dohodly: musíme se sejít. Místo cesty rovnou na parník jsem přednesla noční pozvání. Pro byly všechny, i paní domu. Ještě dám echo Ivetě a v deset se schází téměř celá výjezdová skupina zpěvaček „v útočišti pro smutné duše“ na Porhajmové. Iveta přišla taky, s báglem, jako by ji vyhnali z domu. Ráno byla u klubu: došel Laďa B. (na něj nemá mobil) a Jeník M., ten pro změnu sms nečetl. S chasou se prý odpoledne potkají na přehradě. Teprve když jsme lehce „zakroutily krkem“ meruňkovému táči a plněným bagetám, začal se zájezd a problémy kolem něj rozebírat podrobněji. Páni šofěři si neobstarali víza, dopravce prý vyčetl Ivetě, že mu to nepřipomněla! „To je přece jeho starost. My jsme si objednali službu, a jestliže na to přistoupil, má vědět, co

všecko potřebuje! Není venku poprvé a cíl znal dlouho dopředu,“ ječíme jedna přes druhou. Náhradní firma měla mít dva Turky a jednoho Bulhara coby řidiče, bylo by to patrně velmi dobrodružné cestování (taky volali až večer, že nepojedou). Co naplat, ze světa nesejdeme jen proto, že něco nevyšlo, ale příště vsaďme raději na spolehlivost. Tedy bude-li nějaké příště...

K posezení na zahradě u ovoce, zmrzliny a vína se posléze přidal i Luďa. Nařídily jsme mu, aby si pro Ivetu dojel. Za odměnu přivezl z Charbulky pet lahve s vínem, část zásob na cestu jsme odkoupily (večer jsme si vše vyzvedly ze Zdenina sklepa). Ve 13,30 si zamáváme a my mizíme dvěma auty k rybníku u Říček (zve se Bahňák, pro nás je od dnešního odpoledne "turecký"). Hned vletíme do vody, není moc teplá, ale po chvíli to jde. Do pozdního odpoledne se cachtáme, krmíme a spřádáme plány. Iveta volala, že chasa domluvila cestování auty na jižní Moravu a Slovensko, odjezd zítra v devět. Skončí na Kopaničářských slavnostech a zvou nás taky. Smůla, tohle bych neukecala. Spáchaly jsme foto „nás u Istanbulu“ v cestovních tričkách, škoda, že jen tři je máme. Ještě večer posílám tento pozdrav jak zúčastněným, tak i ostatním zpěvulenkám s douškou: „Zřejmě to byl prst Boží nebo znamení Prozřetelnosti, neměly jsme tam být.“

*

Ohlédnutí za Slováckým rokem v Kyjově

Miroslav Hebron

Letošním Slováckým rokem ve dnech 11. – 14. srpna důstojně oslavili pořadatelé z Kyjova a okolí 90. výročí jeho vzniku. První se konal skutečně již v r. 1921, jako součást oslavy 50 let od založení Sokola.

Je tedy o rok starší než náš čestný člen Jaromír Nečas, který po celé 4 dny nejen sledoval jeho průběh, ale také účinkoval v hlavním sobotním programu.. Zároveň je však o 7 let mladší než nejstarší žijící

člen našeho krúžku, strýc Olin Krejčí, jenž sobotnímu programu přihlížel až do konce na levém boku jeviště ze svého elektromobilu.

Mimo jmenovaných nestorů jsem v Kyjově zahlédl řadu dalších krúžkařů, počínaje R. Viktorinem přes Y. Janoškovou, J. Pokorného, Z. Kristovou, Dostálovy, Z. Janáčka, J. Lojkovou, L. Pecho a další.

Jelikož jsem měl povinnosti vůči Mužskému sboru ze Ždánic, se kterým jsme v pátek, v sobotu i v neděli vystupovali, nemohl jsem se krúžkařům dostatečně věnovat, za což se touto cestou dodatečně omlouvám.

Bohužel se mi nepodařilo dostat se do Kyjova již ve čtvrtek, kdy na nádvoří radnice proběhl v podvečer medailon k 70. narozeninám Joži Varmuži. Mrzí mě to tím více, že jsem slyšel jen samé dobré ohlasy na tento pořad a z minulosti vím, že medailony významných muzikantských či pěveckých osobností Kyjovska patří k tomu nejlepšímu, co člověk může na Slováckém roku vidět a slyšet. Předvedla se nejen Jožova stará cimbálová muzika, ale také pokračovatelé z jeho krásně rozvětveného muzikantského rodu. Ti, co měli možnost pořad vidět, by jistě potvrdili, že to stálo za to.

Autorem pořadu „Písňové klenoty a jejich nositelé“ v rámci páteční „Klenotnice“ byl Jura Petruš. Měl jsem tu čest si v něm zazpívat s Mužským sborem ze Ždánic a díky Jurově šťastnému nápadu posadit účinkující na jeviště a pod něj, jsem mohl spolu s ostatními celý pořad v pohodě sledovat. Z krúžkařů nejen já, ale také Marian Breš a Jarek Homola, který vystoupil v programu společně s cimbálovou muzikou Hradisko jako sólista. Jeho „Husička divoká“ a skočné ze Ždánka měly u diváků úspěch a jistě patřily k tomu lepšímu, co v tomto pořadu zaznělo.

Osobně se mi velmi líbila muzika Ludka Běřáka z Osvětiman, naopak jsem byl poněkud zklamán Varmužovou muzikou. Až na jednu či dvě výjimky zahrála běžné písně svého repertoáru, které měly k označení „klenot“ dosti daleko (možná jsem byl ovlivněn

i tím, že na rozdíl od muziky z Osvětíman jsou Varmužovci mnohem častěji slyšet ze sdělovacích prostředků, takže jejich písně mám již dost oposlouchané. Podle mého názoru by na Klenotnici měly zaznít především písně, které dotyčný zpěvák, sbor či muzika ještě na veřejnosti nepředvedli nebo jen velmi zřídka či před dlouhou dobou). To, že by píseň i interpret měli mít svoji kvalitu, se předpokládá jaksí automaticky. Jinak ovšem považuji letošní Klenotnici za zdařilý pořad, ve kterém se představili alespoň někteří z významných zpěváků a muzik Kyjovska.

Pořad uváděl svým typickým způsobem Břetislav Rychlík. Ve své obvyklé snaze o volnější moderování včetně rozhovorů s účinkujícími a s úmyslem dostat z Jury Petřů nějaké odůvodnění, proč do Klenotnice vybral právě toho zpěváka či právě tu muziku, opomněl občas sdělit divákům některé důležité informace (např. kdo a co zpíval nebo hrál). Mně osobně však jeho odlehčený styl vyhovuje více než styl většiny jiných moderátorů folklorních pořadů. Ti sice ohlásí přesně jméno interpreta či název písně, jinak se toho však od nich divák moc nedozví, natož aby se zasmál, jak je to v Rychlíkem moderovaných pořadech běžné.

Velkým dojmem na mě zapůsobil páteční noční pořad v parku u kaple sv. Josefa pod názvem „Hlas lidu“ autorky Zuzany Lapčíkové. Byly to moravské lidové písně v pěveckém podání této vynikající cimbalistky s doprovodem jazzového kvarteta (elektrické piano, bicí, kontrabas, soprán saxofon), mužského vokálního kvarteta a Hornácké cimbálové muziky Mirka Minkse. Utvrdil jsem se v názoru, že muzika Z. Lapčíkové má světové parametry, a že tak jako podal Janáček světu moravskou lidovou hudbu prostřednictvím komorní hudby, podává dnes Lapčíková naši muziku světu ve formě jazzové. Nemohu souhlasit s názory, které občas slychávám, že Lapčíková či Pavlica kazí moravskou lidovou hudbu. Řekl bych, že ji díky svému mimořádnému hudebnímu nadání pouze převádějí do jiných forem či dimenzí.

Jak kdysi řekl slavný hornácký primáš Jožena Kubík „hudba je hrubá věc, né mauá“.

Sobota, hlavní den Slovákého roku, byla přímo nabitá zajímavými programy. Já jsem bohužel přijel do Kyjova se skupinou ze Ždánic až po obědě, tudíž jsem dopolední program neviděl a nemohu se k němu vyjádřit. Jistě by však bylo zajímavé vidět přehlídku svaatebních krojů před kostelem, nebo pořad Pavla Petržely „Tanec zapomenutý Bohem i lidmi“ o rekonstrukci typického vracovského tance (škoda, že jsem tam nebyl, aspoň bych se dověděl, jak se tento tanec jmenoval).

Jednou z divácky nejoblíbenějších a nejnavštěvovanějších akcí Slovákého roku bývá tradiční průvod krojovaných skupin z obcí

Foto: dodal Miroslav Hebron

Kyjovska a Ždánicka. Toho letošního se zúčastnilo na tři a půl tisíce krojovaných z jednačtyřiceti obcí a trval dvě a půl hodiny. Jako přímý účastník průvodu jsem viděl jen skupiny v okolí ždáničanů a neměl jsem ani čas si pořádně uvědomit, jaká to byla krása v barevné pestrosti krojů za zvuků zpěvu slováckých písní a tonů houslí. Vy, co Kyjov znáte trochu důvěrněji, jistě potvrdíte to, že v Kyjově nejen veselo bývalo, ale že v Kyjově veselo je (a to nejen během Slováckého roku).

Hlavním pódiovým programem Slováckého roku byly sobotní „Slovácké roky rokující“ autorů Josefa Holcmana a Břetislava Rychlíka na letním kině (přiznám se, že sice neznám přesně význam slova „rokující“, nicméně se mi toto pro mě nové slovo docela líbí, neboť zní slovácky a je určitě neobvyklé). Byl to takový exkurz do historie Slováckých roků od r. 1921 až do současnosti. Pro lepší představu diváka, jak to bylo na prvním Slováckém roku v r. 1921, nechali autoři promítnout na plátno kina němé záběry Lloyd filmu Brno zachycující tehdejší účastníky při tanci, zpěvu, předvádění obyčejů a zvyků. Jelikož jsme měli s Mužským sborem ze Ždánic v programu také jeden vstup a museli jsme se proto zdržovat za podiem v prostoru pro účinkující, mohl jsem jen občas nakukovat na jeviště z boční strany podia. Nemohu se tedy pouštět do nějakého hodnocení či říci alespoň svůj názor, zda se mi večer líbil nebo k němu mám takové či onaké připomínky. Řada lidí však různé připomínky či podněty ke zlepšení do budoucna měla. Např. v neděli odpoledne potkala Břet'u Rychlíka jedna jeho známá a vytýkala mu, že při promítání plakátů k jednotlivým Slováckým rokům neuvedl, kdo je autorem jednotlivých plakátů. Když jí Břet'a řekl, že to už by mohl rovnou informovat také o tom, jaký má ten či onen strýc kroj, která tetička mu vyšívala košulu či kdo mu ušil holínky, vzala nakonec svoji jistě dobře míněnou připomínku zpět. Jedním z autorů plakátů byl i náš člen Jarek Homola a dle jeho slov bylo neuvedení autorů naprosto nepodstatné (poskytnutí těchto a dalších údajů bylo účelem výstavy „90 let Slováckých roků“).

Z nedělního programu jsem stihl dopoledne vidět v gymnaziální kapli pořad Růže krásná, Rosa pulcherima – život Panny Marie v duchovní a lidové písni, autora Petra Varmuži. Byla to rekapitulace života Panny Marie z písma svatého od zvěstování až po smrt Ježíše Krista, prokládaná duchovními a mariánskými písněmi v podání Varmužovy cimbálové muziky a smíšeného komorního sboru ze Svatobořic – Mistřína. Diváci viděli velmi dobře připravený pořad s kvalitním sólovým a sborovým zpěvem, který spolu s nedělní slavnostní mší svatou dal Slováckému roku také určitý duchovní rozměr.

Po skončení programu v gymnaziální kapli jsem se rychle přesunul k radnici, kde právě před optikou Jury Petřů vrcholila jízda králů v podání skornické chasy. Tento údajně pět set let starý zvyk byl obnoven hlavně zásluhou skornických Holcmanů – letošní jezdcí Jan a Jakub již představují třetí generaci. Vyvolávání jezdců, zvuky koňských kopyt, příjemný pach a ržání koní vytvářelo na ulici i přilehlých chodnicích neopakovatelnou atmosféru. „Hýlom, hálom, Ej, Kyjove, Kyjove – a Slovácký roku, už patříte k sobě jistě – devadesát roků“ a řadu dalších dobře se rýmujících a často i vtipných „vyvolávek“ jezdců mohli slyšet diváci tisíci se na chodnicích. Před optikou už čekali muzikanti z muziky Jury Petřů s několika členy kyjovského mužského sboru a vyvolávání vystřídal bohatýrský zpěv. Letošní jízdu králů v Kyjově si budu dlouho pamatovat nejen já ale jistě i všichni, kteří ji na kyjovském náměstí a v přilehlých ulicích sledovali.

Odpoledne jsme s Jarkem Homolou shlédli na letním kině koncert hudebních, pěveckých a tanečních osobností pod názvem „Zpívání a muzicírování“ (autor Jan Gajda, uváděl Jan Rokyta). Tomuto pořadu by spíše slušel název „koncert souboru Ondráš“, protože až na několik cizích sólistů program naplnili členové tohoto souboru. Drilem nacvičený pohyb tanečníků a líbivé aranže muziky á la BROLN na mě žádný velký dojem neudělaly.

Posledním programem Slováckého roku bylo tradiční kácení máje, které stejně jako stavění, zajišťovala po technické stránce

už poněkolkáté chasa z Bukovan. Pěvecky a „pijácky“ jim při tom pomáhaly mužské sbory z Kyjova, Vacenovic a Ždánic. Za hojně účasti diváků a krásného letního počasí se mája metr po metru pomalu naklání k radnici, bukovjáci pracovali pod vedením svého šéfa jako perfektně sehraný team. Když už byl konec máje nějakých 8 – 10 m nad zemí položil pod ni kyjovský starosta František Lukl svůj klobouk s tím, že pokud se bukovjáci trefí kmenem konce máje do klobouku (v samém závěru se totiž mája nechává padnout na zem volným pádem), dá jim 30 l dobrého vína a bukovjáci mu pořídí nový klobouk. Nakonec mája spadla asi půl metru od klobouku a obě strany si oddechly. Starosta, že nemusel dát chase slíbené víno, bukovjáci, že nemuseli starostovi pořídít nový klobouk.

Letošní Slovácký rok osobně hodnotím jako mimořádně vydařený jak po organizační, umělecké a snad i ekonomické stránce (jistě k tomu přispělo i příznivé počasí). Oproti minulým Slováckým rokům jsem si sice tolik nevychutnal noční zpívání s různými muzikami a přáteli, podařilo se mi však až na malé výjimky vidět hlavní pořady, které měly vysokou kvalitu. Opět se ukázalo, že Kyjov pod vedením „osvícených“ starostů posledních let má dostatek organizačně i umělecky fundovaných lidí, kteří jsou schopni Slovácký rok v takovém rozsahu a na takové úrovni zorganizovat. Všem, kteří se na organizaci a průběhu Slováckého roku v Kyjově podíleli, bych tímto chtěl ze srdce poděkovat.

*

Zlatá sobota v Žarošicích (10.9.)

Miroslav Hebron

Tak jako mnohokrát v minulých letech, zúčastnili jsme se s manželkou i v letošním roce mariánské poutě ke Staré Matce Boží v Žarošicích na Kyjovsku. Jako ždánický rodák mám k tomuto místu osobní vztah. Žarošská Zlatá sobota bývala pro mě už od dětství něčím

slavnostním a měla svoje zvláštní kouzlo, jehož obsahu jsem sice ještě jako chlapec pořádně nerozuměl, ale vždy jsem byl rád, když jsem se mohl buď s maminkou nebo s některým ze strýčků či tetiček na Zlatou sobotu vypravit. Jistě to bylo i proto, že mi v některém ze stánků okolo kostela vždy koupili kousek tureckého medu, pendrek či podobnou laskominu.

Pro ty, kteří o původu mariánské tradice v Žarošicích moc neví, několik slov o jejím vzniku. Gotickou sochu Panny Marie s malým Ježíškem, která je nazývána Starou Matkou Boží, dostal od královny Elišky Rejčky původní poutní kostel, který stával asi dva kilometry od Žarošic v osadě Zdravá Voda. Když byly za císaře Josefa II. poutě zakázány a mariánský kostel určen ke zboření, přenesli lidé milovanou Madonu v manifestačním průvodu do farního kostela sv. Anny v Žarošicích, kde je uložena až do dnešní doby. Toto se stalo 11. září 1785 a na památku se zde od té doby vždy druhou sobotu v září koná hlavní pout' – Zlatá sobota.

Sochu Staré Matky Boží ze Žarošic korunoval v r. 1995 na Svatém Kopečku u Olomouce sám papež Jan Pavel II. během své druhé pastorační návštěvy České republiky. Korunky přinesené farníky ze Žarošic Svatý otec nejdříve požehnal a poté sám vložil na hlavu Ježíška a Panny Marie.

Za komunistů bývalo na Zlaté sobotě až 25 tisíc poutníků, navzdory všem překážkám, kterými se orgány státní moci snažily účast na pouti lidem překazit (zákazy parkování, uzavírání příjezdových silnic, zákaz čepování piva apod.). Pro řadu lidí to byl v té době i jeden ze způsobů, jak vyjádřit svůj negativní postoj k tehdejšímu režimu. Dnes, kdy už těchto projevů není třeba, sice poklesl počet poutníků přibližně na 10 tis., to však neznamená, že by duchovní užitek z účasti na pouti byl menší – spíše naopak.

Letos bylo během soboty a neděle na 9 mších svatých podáno okolo 6 tisíc svatých přijímání, se svatou zpovědí přijíždí místnímu faráři vypomáhat až 60 kněžských kolegů. Jelikož je Panna Maria

Žarošská uctívána nejen na Moravě ale také na druhé straně řeky Moravy, byla i letos hojná účast slovenských poutníků. Proto také platí nepsané pravidlo, že hlavním celebrantem sobotní podvečerní mše bývá střídavě český a slovenský prelát. Letos to měl být trnavský arcibiskup Róbert Bezák, kterého nakonec musel zastoupit biskupský vikář P. Pavol Zemko. Po skončení mše svaté vyšel od kostela slavnostní průvod duchovních a krojovaných mládenců a děvčat ze zúčastněných farností, kteří nesou na zvláštních nosítkách osvětlené a květy ozdobené sochy Panny Marie za zpěvu tradiční mariánské písně Salve Regina. Nestačil jsem je ani všechny spočítat, ale od jiných poutníků jsem zaslechl, že jich bylo asi čtyřicet. Podle hanácko-slováckých krojů byla většina skupin z okolních obcí, avšak také ze Svatobořic-Mistřína či dokonce ze slovenské strany řeky Moravy. Během mše svaté se zpívaly za doprovodu dechovky samozřejmě také další známé mariánské písně jako např. Budiž vděčně velebena, Chválu vzdejme, ó křesťané a Tisíckráte pozdravujem tebe.

Dle místního faráře patera Pohanky je potěšující, že se lidé zvláště z nejbližšího okolí navracejí k pěším poutím, i když už to nejsou většinou klasická procesí jako v minulosti.

S manželkou jsme měli zvlášť velkou radost z těch mladých „náctiletých“ chlapců a děvčat, kteří se v dnešní době, kdy jsou jim předkládány jako vzory různé popové hvězdy či sportovci, nestydí obléci si svůj kroj a účastí v mariánském průvodu demonstrovat veřejně svoji lásku k Ježíši a jeho matce Panně Marii.

Tato skutečnost mě znovu utvrdila v tom, že alespoň část mládeže na moravském a slovenském venkově má na čem stavět, a že poutě nejsou jen záležitostí starých tetiček a strýčků, jako něčeho, co bývalo v minulosti a do „moderní“ doby už tak nějak nepatří, jak se to někdy snaží lidem podávat i někteří věhlasní etnografové. Dle mého názoru je účast na poutích a náboženských slavnostech jedním z posledních projevů skutečného a živého folkloru slováckého lidu, většina ostatních už je bohužel jen folklorismus.

Na závěr bych chtěl doporučit všem krúžkařům, kteří v Žarošicích na Zlaté sobotě ještě nebyli, aby si někdy našli čas a Starou Matku Boží v Žarošicích navštívili (ale může to být i mimo Zlatou sobotu a bez ohlášení, Madona bývá vždy doma). Pokud by byl zájem, mohli bychom se tam někdy vypravit i společně, abychom Pannu Marii Žarošskou nevzývali jen v písni „Pime vínečko“.

*

Skleněnka podzimní

Jiřina Lacinová

Obvykle se tam (v Galerii Skleněnka v Březině u Tišnova) vyskytujeme v předvánočním čase. Tentokrát si nás sklářská výtvarnice – naše velká příznivkyně- Alice Dostálová pozvala na svou podzimní akci (10.9.), při níž se veřejnosti prezentovala skářská Střední a Vyšší odborná škola z Nového Boru. Kromě toho samotzřejmě i skláři místní včetně pořadatelky. Prezentace byla o to zajímavější, že návštěvníci (a bylo jich dost) měli možnost sledovat přímo všechny sklářské postupy včetně tavby v peci a foukání skla. Pro děti stál uprostřed pult plný skleněných korálků, z nichž se daly navlékat šperky pro malé princezny. Všude kolem pak nabídka všehochuti sklářských výrobků, jak jsme ji znali i z dřívějšíka – ovšem s novými autory o to lákavější.

Průběh byl podobný, zahajoval pan starosta a sekundovala mu pořadatelka. Ta se postarala i o milé pohoštění pro všechny. Do toho jsme s menšími pauzami vyzpěvovaly my z ŽS v hornáckých krojích (chlap nám tentokrát chyběl, ale snad to nevadilo). Zase nás potěšilo, kolik lidí z pléna se k nám se zpěvem přidávalo. Jen ty vosy byly značně otravné, koštovačky jsme musely bránit tělem.

Překvapením pro nás byla specialita nedalekého pivovaru Kvasar, tzv „pivonáda“ – vůbec to nebylo špatné! Každá jsme si odnesly kromě milého zážitku i nějaký ten skleněný prezent. A věřte – atmosféra statku nebyla na podzim o nic horší než v zimě- a nemrzly jsme...

*

Vinařovo okénko

O vývoji vinařství u nás - I. část (aneb jak se k nám dostalo víno)

Mirek Dostál

Původní rozšíření vinné révy začalo před cca 50 mil. let. Už tehdy byla nejen po celém středomoří, ale i v údolích Dunaje a Rýna rozšířena její pramáti. Nebyla to sice vinná réva v dnešní podobě, nýbrž se jednalo o vinnou révu lesní (*Vitis vinifera sylvestris*), která rostla divoce po kmenech stromů, ale již tehdy tato réva dávala sladké hrozny, se kterými se paleolitický člověk mohl setkat. Oblast výskytu divoké révy lesní sahala kolem Černého a Kaspického moře do Střední Asie k pramenům Eufratu a Tigridu.

O tom, jak vzniklo první víno, se můžeme pouze dohadovat, lze předpokládat, že tomu tak bylo náhodným zkvašením hroznů uschovaných paleolitickým člověkem pro horší časy. Nicméně nejstarší důkaz o vyrobeném víně byl nalezen v osadě Hadži Firuz na hranicích dnešního Iránu a Iráku z doby cca před 7 000 lety. Jedná se o prokázané zbytky kyseliny vinné v šesti hliněných nádobách pravěké kuchyně. V těchto nádobách byly navíc objeveny zbytky

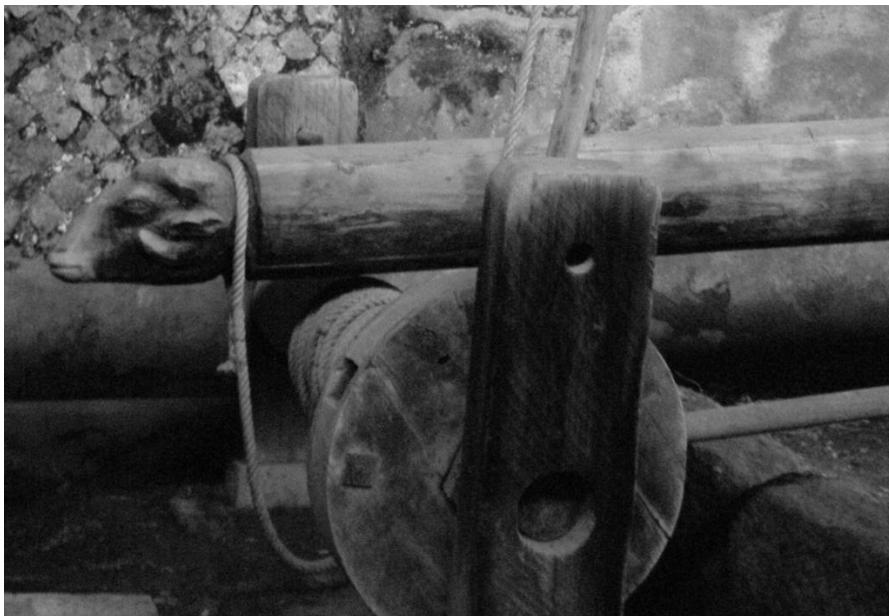
terpentýnové pryskyřice, která se používala v antice ke konzervaci vín. Předpokládáme-li, že všech šest nalezených nádob bylo naplněno vínem, ukazuje to na poměrně vysokou spotřebu vína v domě (50 l vína).

V antickém Řecku je víno doloženo ve 4. tisíciletí před n. l. Vzniká otázka, jak asi vypadalo vinařství v antickém světě. Dá se předpokládat, že réva lesní byla používána pro výrobu vína v celé oblasti svého výskytu. Řekové, kteří poznali tajemství výroby vína, snad v důsledku všemožných styků s nejstaršími civilizacemi výrobu vína zdokonalili, rozvinuli a posléze ji předali antickému Římu i s mnohým jiným kulturním dědictvím.

V římské Campanii usazení Řekové nejenom že importovali do starověkého Říma vinnou révu pravou (*Vitis vinifera vinifera*), ale znali také umění řezu a umění zpracování vína a tomuto umění naučili Římany. Starověká réva se tehdy nazývala *Aminea* a její potomci pravděpodobně jsou některé odrůdy pěstované v Itálii dodnes, např. *Greco bianco*, *Barbarossa Vesuviano*, (není ale s určitostí prokázáno, je-li tomu tak skutečně).

V současnosti panuje obecně rozšířená představa, že Římané popíjeli víno ředěné mořskou vodou. Nemyslím si, že by to byla zcela pravda. Ředěná vína se používala jako nápoje k hašení žízně, nebo k zapíjení pokrmů a v nižších společenských třídách. Na aristokratických dvorech se ovšem popíjela prvotřídní vína, zejména oblíbené a vyhlášené bylo víno Falernské z Falerna (lat. *Falernum* při úpatí Vesuvu severně od dnešní Neapole). Římský básník *Catullus* praví : *Přístup chlapče blíž, ty jenž podáváš Falernské a dolij můj pohár až po okraj..... avšak ty vodo táhni, pryč s tebou vodo, jsi ničitelkou vína....* Jak asi mohlo chutnat Falernské? Možná připomínalo dnešní Portské, které je hutné, velmi alkoholické, s oxidačními tóny, ale toto přirovnání je má osobní domněnka. Konec konců ve Středomoří se dodnes používá dolihování vína jako prostředek konzervace. Falernské víno mělo tři jakostní třídy:

Tento vinařský lis v antických Pompejích naposledy pracoval r. 46 př. n. l. - foto z archivu autora.

austerum – trpké a drsné, dulcis- sladké a lahodné a tenuis - jemné a útlé. Falernské dulcis bylo silné, hutné a ohnivé, medové až jantarové barvy. K jeho ohnivosti dotvrzuje Plinius starší, že při zapálení hořelo, což ukazuje na vysoký obsah alkoholu, min. 16% objemu. Petronius popisuje ve svém Satyrikonu pití Falernského starého 100 let. Obsah alkoholu se u starého Falernského dále zvyšoval uchováváním vína v amfórách z vypálené slínové hlíny, kde docházelo k odpařování molekul vody po prostoupení přes stěnu amfóry a k následnému zahušťování alkoholu ve víně.

Když opustíme starověký Řím a přesuneme se až na okraj tehdejšího kulturního světa, do jedné z nejkrajnějších římských provincií Dácie, zavítáme již na území dnešního Maďarska, Rakouska a Slovenska. Je pravda, že již před přítomností římských legií

v těchto končinách se výroba vína spojovala s přítomností Keltů, ale úroveň jeho zpracování byla zřejmě nižší, jakož i péče o víno jako rostlinu. První opravdu cílené pěstování vína ve vinicích je spojeno právě s přítomností římských legií na dobytých územích. Je známo, že Římané podrobeným národům přinášeli nejenom otroctví, ale i kulturní znalosti a dovednosti.

Po úpadku Říma se víno pěstovalo na území dnešní Moravy a Slovenska, zejména v okolí Malých a Bílých Karpat, v oblastech okolo Pálavy v rámci rozvíjející se Velkomoravské říše. Přítomnost vína v životě lidí v 7. až 9. stol. n. l. dokládají nejenom nalezená semínka révy, ale nálezy vinařských nožů, popřípadě umělecká zpracování révy (např. nález nákončí opasku s motivem révy – 8. stol. n. l. - Štúrovo).

Další rozvoj vinařství v Evropě je vázán na šíření křesťanství, které používalo víno k liturgickým účelům jako víno mešní. O víně se na mnoha místech píše v Bibli, kde je také víno tím či oním způsobem spojováno s Boží existencí.

(Použitá literatura:

Magdalena Beranová, Jídlo a pití v pravěku a středověku, Academia 2005

Jaroslav Pátek, Nová vinařská abeceda, nakladatelství Blok, 1995

Web: cs.wikipedia.org/wiki/Réva_vinná)

*

Receptář

Oskorušové gule (Strážnicko)

Kdo máte tu kliku, že se nacházíte v kraji těchto nádherných jeřábů se skvělým ovocem, můžete teď z podzimka vyzkoušet výše uvedenou specialitu, kterou vám bude jistě kdekdo závidět.

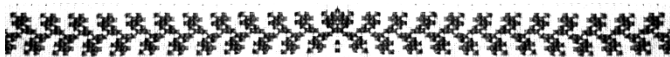
Suroviny: 1 kg brambor, 1 vejce, sůl, 500 g hrubé mouky – dle potřeby přidáme, 1 kg oskoruší (lze nahradit i trn kami nebo duranciemi, ale nebude to ono), 3 polévkové lžíce sádla, mletý mák – dle chuti, mletý cukr – dle chuti.

Postup: brambory uvaříme ve slupce a necháme vychladnout. Poté je oloupeme a nastrouháme najemno. Přidáme vejce, osolíme a přisypeme hrubou mouku. Směs vypracujeme v tužší těsto a rozválíme na cca 5 mm tlustý plát, ze kterého rádlem vykrojíme čtverečky, které plníme oskorušemi (musí být přešlé mrazem a konzistence nahniličku). Oskoruši zabalíme do těsta a vytvarujeme kuličku. Vaříme v mírně slané vodě asi 6 minut, až vyplavou na hladinu. Polijeme nejlépe rozpuštěným sádlem nebo máslem. Sypeme mákem s cukrem nebo –lépe– drcenými sušenými oskorušemi s cukrem a máslem.

(*Zdroj-* „Chutě a vůně slovácké kuchyně“, vydal Region Slovácko, UH, 2010)

A dobrou chut'!

*

Závěrem lidová pranostika

*Čím déle vlaštovky u nás v říjnu prodlévají,
tím déle pěkné a jasné dny potrvají.*

Na tomto čísle se podíleli: J. Lacinová, M. Dostál, autoři příspěvků.
Redakce si vyhrazuje právo redakčních úprav zveřejňovaných
příspěvků.

Redakční uzávěrka příštího čísla je 31. 1. 2012.

Příspěvky zasílejte na adresu jir.lacinova@seznam.cz

Fotky zasílejte na adresu: dostal.mirda@seznam.cz

Krúžkozor vydává Slovácký krúžek v Brně za podpory Statutárního města Brna.

Vychází 4x ročně nákladem 100 kusů.

Je též publikován na www.kruzek.cz.

Odpovědný redaktor: Jiřina Lacinová

Autor obálky: Jaroslav Homola

